

УДК 374.74:342.78

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА-ХОРЕОГРАФА

Володимир Котов

доцент кафедри музики і хореографії
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна
kotov_v.g.@i.ua

Микола Пшеничних

старший викладач кафедри музики і хореографії
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна
pshenychnykh@gmail.com

Анотація. У статті розглядаються невід'ємні аспекти реалізації професійної діяльності педагога-хореографа. Розглянуті такі складові, як: жестикуляція, складання композиції танцю, професійна техніка, фізіологічні особливості навчання танцю здобувачів освіти, зокрема початкової, та форми роботи в хореографічній практиці (індивідуальна, групова, колективна). Висвітлений багаторічний досвід дає можливість ознайомити із специфікою хореографічної діяльності та виділити основні напрямки професійної педагогічної компетентності хореографа.

Ключові слова: педагог-хореограф; професійна діяльність; методичні прийоми; танець; музика; ритм; словесна інформація; емоційність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для успішної реалізації своєї професійної діяльності сучасний педагог-хореограф повинен володіти основними методичними прийомами та інструментами, що ґрунтуються на основних принципах сучасної освіти.

Побудова професійної діяльності педагога-хореографа має ґрунтуватися на обліку не лише вікових особливостей учнів (адже морфофункціональні характеристики дітей, які тільки починають освоювати основи хореографії, суттєво відрізняються від характеристик дорослого), а й враховувати індивідуально-психологічні особливості учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку фахівців (О. Козачук, Л. Косаковська та ін) важливо пам'ятати, що дитячий організм раннього дитячого періоду характеризується слабким розвитком м'язового корсету та низькою витривалістю, оскільки дошкільнята та молодші школярі не можуть довго та швидко утримувати тіло у прямому положенні. втомлюються від фізичних навантажень.

У той самий час, як зазначають фізіологи, сенсорний апарат дітей, що у

стадії активного розвитку, характеризується недосконалим сприйняттям музичного такту і ритму, розгальмованістю при відтворенні рухових актів і зниженням орієнтування у просторі та часу. У зв'язку з цим початковими етапами є побудова навчальних занять, спрямованих на зміцнення та розвиток м'язів, формування навички правильної постави та подальший розвиток стретчингових та координаційних можливостей дітей, розвиток сенсорних навичок та сприйняття.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – проаналізувати складові професійної компетентності педагога-хореографа, а також окремі аспекти реалізації його професійної діяльності.

Результати дослідження. Будучи педагогом, хореограф завжди повинен прагнути дотримання етичних та професійних вимог до учасників виховного колективу: ставити перед учнями адекватні досяжні цілі у реалізації освітньої програми, дотримуватися балансу виховної діяльності, сприяти формуванню інтересу у учнів та сприйняття кожного учня як самодостатньої особистості (незалежно аспекти).

Крім того, педагог-хореограф повинен мати організаторські здібності для забезпечення якісного проведення занять та репетицій, що сприяють організованій взаємодії учасників хореографічного заняття в умовах подолання технічних та творчих труднощів.

При реалізації освітньо-виховної роботи на хореографічних відділеннях дитячих шкіл мистецтв проблематика компетентнісного підходу розглядається в контексті здійснення програм додаткової освіти – загально-, художньо-просвітницьких та програм передпрофесійної освіти. Тому настільки актуальним є обґрунтування компетентнісного підходу до організації педагогічного процесу підготовки учнів хореографічних відділень дитячих шкіл мистецтв, і зокрема виховання їх моральних якостей на заняттях зі спеціальних дисциплін.

Певним орієнтиром при цьому можуть бути затверджені стандарти середньої та вищої професійної освіти, пов'язані з хореографічною підготовкою, в яких представлені значні навички та особистісно-професійні якості фахівця у галузі хореографії.

Реалізація компетентнісного підходу в контексті передбачає інтеграцію процесів виховання та навчання. Але на відміну від освіти, компетентнісний підхід у вихованні акцентує увагу на інтенсивному розвитку вихованців, формуванні компетентної конкурентоспроможної, моральної, духовної, толерантної особистості.

Виховання, на думку Т. Благової (2021) вимагає оптимізації методичного компонента дидактичної підсистеми, цілісної виховної системи хореографічного

відділення дитячої школи мистецтв у напрямі забезпечення ціннісно-орієнтуючої функції освіти та реалізації виховної функції навчання на рівні теорії та методики викладання спеціальних дисциплін.

У цьому відношенні найбільш продуктивною є реалізація компетентнісного підходу у вихованні моральних якостей учнів хореографічних відділень дитячих шкіл мистецтв.

Компетентнісний підхід у сфері хореографічної освіти передбачає суттєву переорієнтацію оцінки результату підготовки за критеріями, що визначаються поняттями «підготовленість», «освіченість», «загальна культура», «вихованість», на поняття «компетентність» учнів.

Метою компетентнісного підходу стає формування навичок, якостей, здібностей та готовності особистості до активної творчої діяльності як у сфері хореографічної творчості, так і у широкій соціальній сфері, пов'язаній з навчанням, працею, громадською діяльністю, дозвіллям та побутом.

Компетентнісний підхід орієнтований насамперед на успішну соціалізацію, на розвиток здібностей творчо та ефективно вирішувати різні професійні завдання, готовність боротися з проблемами дійсності, що виникають.

До загальних компетентностей ми можемо віднести навички, що торкаються питань організаційної, педагогічної, навчально-тренувальної, постановочно-репетиційної та концертно-виконавчої діяльності керівника хореографічного колективу з урахуванням його професійної та творчої специфіки.

Як відомо, кожен педагог-хореограф має унікальну організаційно-педагогічну техніку взаємодії зі своїми учнями. У зв'язку з цим важливим завданням у хореографічному навчанні є передача від викладача до учнів певного м'язового відчуття руху. Тому вчителю важливо мати вміння поєднувати показ певних рухів з чіткими короткими поясненнями у формі, прийнятною для сприйняття групи, що навчається. Хореографу важливо вміти знаходити баланс у використанні словесних та візуальних прийомів демонстрації.

Надмірне та докладне словесне пояснення сприятиме зниженню уважності та інтересу під час навчання. Також виняток словесного пояснення при практичній демонстрації прийомів і вправ формуватиме лише несвідоме сприйняття та дзеркальне проектування дій, що не сприятиме зростанню хореографічної майстерності.

Не менш важливим методичним прийомом у педагогічній практиці педагога-хореографа є багата яскраво виражена жестикуляція. Часто використовуються візуальні та ритмічні жести.

При побудові танцювального номера педагог-хореограф жестами рук визначає темп та ритм танцювальних рухів.

Крім того, ритмічні жести можуть сприяти виразному забарвленню вербальної інформації, її емоційності. Особливо актуальним є використання жестів у нових учасників хореографічних колективів, які не володіють специфічною термінологією педагога-хореографа, що дозволяє нейтралізувати можливі непорозуміння при поясненні навчального матеріалу. Жести, якими користуються педагоги-хореографи, великі, точні, яскраві і зрозумілі сприйняття, зазвичай, використовуються «сценічні жести».

Процес навчання хореографічної спрямованості є тривалим за часом і обумовлений формуванням різноманітних музично-рухових навичок, які ускладнюються в міру вдосконалення хореографічної майстерності (Переверзева, 2022). Локомоторні здібності визначають удосконалення як фізичної складової тіла, а й визначають психологічний розвиток особистості.

Тому при оволодінні руховими навичками доцільно хореографічне навчання супроводжувати емоційним забарвленням, тобто фізичне вдосконалення має розвиватися з емоційною виразністю. Таким чином, вербальні та невербальні елементи спілкування голосом, яскравими жестами, специфічною мімікою відіграють важливу роль в управлінні хореографічним колективом.

Етика педагога-хореографа є невід'ємним атрибутом щоденної роботи із студентами. Він має виявляти повагу до своїх учнів у всіх ситуаціях. Взаємодія наукового керівника та студентів має бути знята виключно у діалогічній формі, що виховає у студентів впевненість, уміння слухати та терпимо ставитися до учасників танцювально-хореографічного колективу, виробить волюву витримку та дисципліну.

Становлення спеціальної (предметної чи композиційної) компетентності відбувається з урахуванням оволодіння «мовою» образотворчого мистецтва - набором «кодів» дозволяють «розшифрувати» інформацію, укладену у творі мистецтва, і «перекладати» зміст мови мистецтва на мову людських емоцій і смислів.

Термін «композиція» походить від грецького слова, що означає «складання», «твір». Композиція є найважливішим організуючим компонентом художньої форми, що надає твору єдності та цілісності. Твір створює балетмейстер – це може бути твір балету, сюжетного та тематичного номера, хоровода тощо.

Кожна композиція включає ряд танцювальних комбінацій, вони ґрунтуються на певному музичному матеріалі. Композиція відбиває всі

особливості музики, будується за законами драматургії.

До вузькопрофесійних компетентностей ми відносимо методичну складову, що включає як традиційні, так і інноваційні методики, і технології з вивчення техніки, стилю, манери виконання основних елементів різних видів танцю: народно-сценічного, класичного, дуетно-сценічного, історико-побутового, бального, модерн, джаз-танцю та інших сучасних напрямків. Не можна оминати й емоційну складову майбутнього педагога-хореографа (Walton, 2022).

Саме емоції чи емоційний інтелект, як великий природний пласт в арсеналі кожної людини, є найголовнішою характеристикою людської особистості і надають можливість майбутньому педагогові змусити «працювати» їх на здійснення завдань, поставлених у процесі творчої діяльності в аматорському колективі. Зазначена складова проявляється у вмінні керівника встановити емоційний контакт з усім творчим хореографічним колективом і з кожним окремим учасником, створити на заняттях атмосферу взаєморозуміння та довіри, вибрати потрібний тон і форму спілкування, керувати почуттями та думками учнів і, не в останню чергу, своїми, т. е. залишати всі свої емоційні проблеми за межами колективу і не показувати їх учасникам.

Виправлення помилок має вестися в коректній формі, без зайвих емоцій, об'єктивно, отримані результати повинні відповідати справжньому стану речей.

Загалом вибір методичних прийомів виховної діяльності педагога-хореографа залежить від низки показників: статево складу учнів, хореографічних завдань, хореографічної/танцювальної спрямованості, підготовленості учасників, установок та орієнтацій учнів.

Значне місце у структурі педагогічної діяльності хореографа займає педагогічна техніка, яка розглядається як сукупність навичок та умінь, необхідних для ефективного застосування системи методів педагогічного впливу на окремих учнів та колектив у цілому, уміння правильно вибирати стиль та тональність у спілкуванні з вихованцями, керувати їх увагою, почуттям темпу, управлінськими навичками тощо.

У своїй педагогічній практиці хореографи використовують основні форми роботи, які забезпечують ефективність та працездатність хореографічного колективу:

Індивідуальна форма роботи, орієнтована як у творчо обдарованих учнів у сольних номерах чи блоках колективного танцю, і на учнів, які не освоїли освітню програму належним чином.

Передбачено групову форму роботи з урахуванням вікових та статевих особливостей. Оптимальна кількість учасників групи – 10-12 осіб. Також гурт

може складатися з учасників певного танцю (Таранцева, 2022).

Колективна форма роботи застосовується з метою організації зведених репетицій кількох творчих колективів чи танцювальних постановок за участю кількох вікових груп (Roche, Burr ridge, 2022).

У процесі діяльності педагога з хореографічним колективом доцільно дотримуватися трьох складових взаємодії керівника та його підопічних: насамперед, це рівень виконавської техніки; по-друге, якість репетиційної діяльності, що реалізується методичними прийомами здійснення хореографічного твору; третій – психологічний компонент, що характеризує поведінкові особливості керівника (Nadirova, 2022)

Висновки з дослідження. Ми спробували розглянути особливості хореографічної підготовки у спортивних танцях. Зокрема, проаналізовано використання класичних, історико-побутових, народно-характерних та сучасних танців.

На наш погляд, змістовною основою хореографічної підготовки має стати класичний танець, орієнтований на розвиток гарної лінії та виразної пластики, особливості сучасного танцю сприяють формуванню та розкріпачення промовистого жесту, координаційна складність відпрацьовується у джазових танцях, у рухах народно-характерних танців.

Використання інноваційних форм навчальної діяльності, що інтегрують етнокультурний фольклорний матеріал (композиції національного танцю) із сучасними напрямками хореографічного мистецтва (модерн), на наш погляд, дозволяє вдосконалювати та відкривати нові можливості пластичної та сценічної майстерності сучасних балетмейстерів. Артистизм як невід’ємна характеристика хореографічної композиції також визначає необхідність її вдосконалення та розвитку. Можна сказати, що артистизм – це професійна якість танцюриста. Його технологія актуальна і донині. В основі цього компонента хореографічної майстерності лежать танцювальні елементи класичного танцю, що розкривають мову хореографії, майстерність сценічного перетворення.

Таким чином, розвиток професійної компетентності означає підготовку фахівця, здатного досліджувати та проектувати свою діяльність, що вміє думати та діяти у професійній галузі незалежно від чужої волі, обставин, самостійно здійснювати вибір та приймати відповідальні рішення, ставлячи цілі та виробляючи індивідуальні стратегії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благова, Т. О. (2021). Розвиток хореографічної освіти в Україні у структурі навчальних закладів культури і мистецтва. *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*, Вип. 3, 58–65. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19899>

2. Козачук, О., Косаковська, Л. (2022). Підготовка сучасного педагога-хореографа: теоретичні аспекти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 3 (117), 219–226. DOI : <https://10.24139/2312-5993/2021.03/219-227> .
3. Переверзева, О. (2022). Творчі та педагогічні аспекти професійної діяльності концертмейстера в класі хореографії. *Актуальні питання гуманітарних наук*, Вип. 2, № 57, 258–263. URL : <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12755/>
4. Таранцева, О. (2022). Модель реалізації організаційно-методичних умов викладання дуетно-сценічного танцю у підготовці майбутніх хореографів. *Актуальні питання гуманітарних наук*, Т.4, № 47. 43–48. URL : http://aphn-journal.in.ua/archive/47_2022/part_4/47-4_2022.pdf#page=43
5. Dimitrakopoulou, S. (2022). Teaching dance in digital environments: copying through video. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, Vol. 27, № 2, 235–252. DOI : <https://doi.org/10.1080/13569783.2022.2060732>
6. Nadirova, E. (2022). Methodological foundations for the development of professional competence of future choreographers. *Innovative Society: Problems, Analysis and Development Prospects*, 109–111. URL : <https://www.openconference.us/index.php/ISPADP/article/view/179>
7. Roche, J., Burrige, S. (2022). *Choreography: The Basics*. New York: *Routledge*.
8. Walton, E. (2022). Dance style transitions : from dancers’ practice to movement-based technology. *Human-Computer Interaction. Université Paris-Saclay*. URL : <https://hal.science/tel-03754153/>

FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE TEACHER-CHOREGRAPHER

Volodymyr Kotov

Associate Professor of Music and Choreography Department
Donbass State Pedagogical University
Sloviansk, Ukraine
kotov_v.g.@i.ua

Mykola Pshenichnykh

Senior Lecturer of Music and Choreography Department
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Ukraine
pshenichnykh@gmail.com

Abstract. The article considers the integral aspects of the implementation of the professional activity of a teacher-choreographer. Such components as: gesticulation, composing a dance composition, professional technique, physiological features of dance training for students of education, in particular elementary, and forms of work in choreographic practice (individual, group, collective) are considered. The highlighted long-term experience makes it possible to get acquainted with the specifics of choreographic activity and to highlight the main directions of the choreographer’s professional pedagogical competence.

The authors tried to consider the peculiarities of choreographic training in sports dances. In particular, the use of classical, historical-household, folk-characteristic and modern dances was analyzed. In the authors’ opinion, the meaningful basis of choreographic training should be classical dance, focused on the development of a beautiful line and expressive plasticity, the features of modern dance contribute to the formation and liberation of expressive gestures, coordination complexity is worked out in jazz dances, in the movements of folk-characteristic dances.

The use of innovative forms of educational activities that integrate ethnocultural folklore material (national dance compositions) with modern trends in choreographic art (modern), in our opinion, allows us to improve and open up new opportunities for the plastic and stage skills of modern ballet masters. Artistry, as an integral characteristic of a choreographic composition, also determines the need for its improvement and development. It can be said that artistry is a professional quality of a dancer. His technology is relevant to this day. This component of choreographic skill is based on the dance elements of classical dance, which reveal the language of choreography, the skill of stage transformation.

Thus, the development of professional competence means the training of a specialist who is able to research and design his activities, who is able to think and act in the professional field regardless of other people's will and circumstances, to independently make choices and make responsible decisions, setting goals and developing individual strategies.

Key words: teacher-choreographer; professional activity; methodological techniques; dance; music; rhythm; verbal information; emotionality.

REFERENCES

1. Blahova, T. O. (2021). Rozvytok khoreorafichnoi osvity v Ukraini u strukturі navchalnykh zakladiv kultury i mystetstva [Development of choreographic education in Ukraine in the structure of educational institutions of culture and art]. *Visnyk kafedry YuNESKO «Neperervna profesiina osvita KhKhI stolittia»*, 3, 58–65. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19899> [in Ukrainian].
2. Kozachuk, O., Kosakovska, L. (2022). Pidhotovka suchasnoho pedahoha-khoreografa: teoretychni aspekty [Training of a modern pedagogue-choreographer: theoretical aspects]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 3 (117), 219–226. DOI : <https://10.24139/2312-5993/2021.03/219-227> . [in Ukrainian].
3. Pereverzieva, O. (2022). Tvorchі ta pedahohichni aspekty profesiinoi diialnosti kontsertmeistera v klasi khoreografii [Creative and pedagogical aspects of the concertmaster's professional activity in the choreography class]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 2 (57), 258–263. URL : <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12755/> [in Ukrainian].
4. Tarantseva, O. (2022). Model realizatsii orhanizatsiino-metodychnykh umov vykladannia duetno-stsenichnoho tantsiu u pidhotovtsi maibutnykh khoreografiv [Model of implementation of organizational and methodical conditions for teaching duet stage dance in the training of future choreographers]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 4 (47), 43–48. URL : http://aphn-journal.in.ua/archive/47_2022/part_4/47-4_2022.pdf#page=43 [in Ukrainian].
5. Dimitrakopoulou, S. (2022). Teaching dance in digital environments: copying through video. Research in Drama Education: *The Journal of Applied Theatre and Performance*, Vol. 27, № 2, 235–252. DOI : <https://doi.org/10.1080/13569783.2022.2060732>
6. Nadirova, E. (2022). Methodological foundations for the development of professional competence of future choreographers. *Innovative Society: Problems, Analysis and Development Prospects*, 109–111. URL : <https://www.openconference.us/index.php/ISPADP/article/view/179>
7. Roche, J., Burrige, S. (2022). *Choreography: The Basics*. New York: *Routledge*.
8. Walton, E. (2022). Dance style transitions : from dancers' practice to movement-based technology. *Human-Computer Interaction. Université Paris-Saclay*. URL : <https://hal.science/tel-03754153/>

Матеріали надійшли до редакції
10.05.2023 р.